

Regeringens proposition

1977/78: 53

om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis, m. m.;

beslutad den 20 oktober 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

SVEN ROMANUS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen konstateras att 1931 års lag om upplagshus och upplagsbevis inte längre fyller något behov. Lagen föreslås därför upphävd. Detta föranleder en följdändring i lagen för Sveriges riksbank.

1 Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis**

Härigenom föreskrives att lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis skall upphöra att gälla två veckor efter den dag, då denna lag enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank**

Härigenom föreskrives att 17 § lagen (1934:437) för Sveriges riksbank skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*17 §¹

Riksbanken må driva utlåningsrörelse medelst:

a) diskontering av växlar, som förfalla till betalning inom sex månader;

b) utlåning mot förbindelse till återbetalning antingen å bestämd tid av högst sex månader eller ock efter högst tre månaders uppsägning samt mot pant av obligationer, aktier eller andra värdepapper; dock att kommun och annan därmed jämförlig samfällighet må, på ovan stadgade återbetalningsvillkor, kunna erhålla lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse;

c) utlåning mot förbindelse till återbetalning å bestämd tid av högst sex månader i förening med panträtt, som *stiftats genom överlåtelse av upplagspantbevis eller upplagsbevis, varom stadgas i lagen om upplagshus och upplagsbevis, eller* upplåtits i

Riksbanken må driva utlåningsrörelse medelst:

a) diskontering av växlar, som förfalla till betalning inom sex månader;

b) utlåning mot förbindelse till återbetalning antingen å bestämd tid av högst sex månader eller ock efter högst tre månaders uppsägning samt mot pant av obligationer, aktier eller andra värdepapper; dock att kommun och annan därmed jämförlig samfällighet må, på ovan stadgade återbetalningsvillkor, kunna erhålla lån utan annan säkerhet än dess egen förbindelse;

c) utlåning mot förbindelse till återbetalning å bestämd tid av högst sex månader i förening med panträtt, som upplåtits i varor satta i förvar hos tredje man, villken förbundit sig att hålla dem eller deras värde riksbanken tillhanda, för så vitt den, som

¹ Senaste lydelse 1974:569

Nuvarande lydelse

varor satta i förvar hos tredje man, vilken förbundet sig att hålla dem eller deras värde riksbanken tillhanda, för så vitt den, som *utfärdat beviset eller* åtagit sig förbindelsen, prövas därför vederhäftig;

d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Riksbanken får dessutom bevilja Sveriges Investeringsbank Aktiebolag kredit i checkräkning, intill ett belopp av tvåhundra miljoner kronor, utan annan säkerhet än bolagets egen förbindelse.

Föreslagen lydelse

åtagit sig förbindelsen, prövas därför vederhäftig;

d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet.

* Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-20

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Troedsson, Mundebo, Ullsten, Wikström, Johansson

Föredragande: statsrådet Romanus

Proposition om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis, m. m.

1 Inledning

Lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis (ändrad 1973:229) har gällt sedan den 1 januari 1932. Enligt lagen kan staten och med regeringens tillstånd även annan inrätta upplagshus för uppläggning av varor. Upplagshus som inrättats av annan än staten står under tillsyn av kommerskollegium. Innehavare av upplagshus har rätt att beträffande upplagd vara utfärda upplagsbevis med eller utan upplagspantbevis (warrant). Bevisen är formbundna handlingar och innhavet av dem är förenat med sådana rättsverkningar att bevisen kan sägas representera den upplagda varan.

F. n. innehar tre företag tillstånd för upplagshusrörelse. Staten bedriver inte någon sådan rörelse.

I skrivelse till regeringen den 25 april 1977 har kommerskollegium föreslagit att gällande tillstånd för upplagshusrörelse återkallas samt att lagen om upplagshus och upplagsbevis upphävs. Till stöd härför har kollegiet anfört att lagen nu och för överskådlig framtid saknar praktisk betydelse.

Kollegiet har till sin skrivelse fogat en den 25 april 1977 dagtecknad promemoria samt yttranden från de företag som innehar tillstånd för upplagshusrörelse. Vidare har kollegiet i maj 1977 till justitiedepartementet överlämnat yttranden från bl. a. olika berörda intresseorganisationer beträffande det praktiska behovet av lagen om upplagshus och upplagsbevis.

Efter remiss har yttranden över kommerskollegiets framställning avgetts av Svenska företagares riksförbund, Sveriges advokatsamfund, Sveriges industriförbund och Sveriges redareförening. Sveriges hantverks- och industriorganisation har beretts tillfälle att avge yttrande men har inte inkommit med sådant.

2 Lagen om upplagshus och upplagsbevis

2.1 Lagens bakgrund m. m.

När lagen om upplagshus och upplagsbevis kom till var syftet att därmed tillgodose ett sedan länge föreliggande önskemål. Detta gick ut på att varuomsättningen skulle underlättas genom att s. k. warrants (lagringsbevis som representerar en upplagrad vara) under betryggande former kunde komma till användning vid försäljning och belåning av varor. Önskemål i denna riktning hade framställts redan av 1871 års riksdag och frågan hade därefter upprepade gånger varit föremål för uppmärksamhet, bl. a. i samband med planläggning av gemensamt lagstiftningsarbete för Sverige, Danmark och Norge.

Förslag till lagstiftning lades fram genom prop. 1931:67. Lagförslaget antogs av riksdagen med några mindre ändringar (1LU 1931:15, rskr 76), och den nya lagen trädde som nämnts i kraft den 1 januari 1932. Lagen har sedan dess gällt oförändrad, bortsett från en i detta sammanhang betydelselös ändring i bestämmelserna om kommerskollegiums tillsyn över upplagshus (prop. 1973:26, SFS 1973:229).

Det utredningsarbete som låg till grund för lagen bedrevs under samråd med delegerade för Danmarks och Finlands regeringar. För dessa länders del ledde samarbetet emellertid inte till ny lagstiftning. I Danmark gäller sålunda alltjämt en lag från år 1866 om "oplagshuse" och en lag från år 1894 om "oplagsbeviser og garantibeviser for varer der oplægges i Københavns frihavn". I Finland gäller en förordning från år 1892 om allmänna upplagsmagasin med rätt att utgiva warrants.

2.2 Lagens huvudsakliga innehåll

Lagen om upplagshus och upplagsbevis är indelad i fyra huvudavdelningar.

I den *första huvudavdelningen* regleras inrättandet av upplagshus och drivandet av upplagshusrörelse. Upplagshus med rätt för dess innehavare att för upplagd vara utfärda upplagsbevis med eller utan upplagspantbevis (warrant) får inrättas av staten samt med regeringens tillstånd av kommun, bolag, ekonomisk förening eller enskild person. Den som erhållit tillstånd kallas i lagen upplagshållare. Den som lämnar vara till uppläggning kallas uppläggare (1 §). Vidare finns i denna avdelning bestämmelser om överlåtelse av tillstånd och om rörelsens drivande när upplagshållare avlidit eller försatts i konkurs (2 §), om reglemente för upplagshus samt om taxa för förvaring av upplagda varor (3–5 §§). Till skydd för uppläggarna förbjuds upplagshållare att lämna försträckning mot säkerhet av upplagd vara och att driva handel med sådana varor som han tar emot för uppläggning (6 §). Upplagshållaren skall föra särskilt register över upplagda varor (7 §).

Lagens *andra huvudavdelning* reglerar rättsförhållandet mellan upplagshål-

lare och uppläggare. Först behandlas upplagshållarens skyldigheter och uppläggarens rättigheter (8–13 §§). Upplagshållaren är vid skadeståndsansvar skyldig att underrätta uppläggaren om fel eller brist i vara som mottas till uppläggning (8 §). Upplagd vara skall hållas avskild från annat gods, om inte avtal har träffats om s. k. samlagring (9 §). Uppläggaren är på grund av uppläggningsavtalet berättigad att besiktiga varan, att ta prov av den och, om det inte är fråga om samlagring, att vidta åtgärder som är nödvändiga för att bevara varan (10 §). Under uppläggningsstiden skall upplagshållaren ha noggrann vård om upplagd vara samt i övrigt iaktta uppläggarens intresse. Upplagshållaren svarar för skada genom underlydandes fel eller försummelse i tjänsten (11 §). Om vara förkommer, minskas eller skadas hos upplagshållaren är han normalt ansvarig för detta, om det inte kan antas att förhållandet orsakats av omständighet som inte kan tillräknas honom som fel eller försummelse (12 §). För anspråk mot upplagshållaren på grund av förlust, minskning eller skada gäller vissa bestämmelser om reklamation och preskription av talerätt (13 §).

I de följande bestämmelserna (14–17 §§) regleras uppläggarens skyldigheter och upplagshållarens rättigheter. Om uppläggaren genom fel eller försummelse lämnar oriktiga eller ofullständiga uppgifter om varan, är han ansvarig för skada som på grund därav tillskyndas annan (14 §). Vidare finns här bestämmelser om när avgifter och andra ersättningar som sammanhänger med uppläggning skall betalas till upplagshållaren (15 §). För fordringsrätt mot uppläggare i anledning av uppläggningsavtal har upplagshållaren panträtt i varan, som han kan realisera genom försäljning av den upplagda varan eller del därav på offentlig auktion (16 och 17 §§). Slutligen finns i denna huvudavdelning vissa bestämmelser som gäller uppläggningsavtalets upphörande (18 och 19 §§).

I lagens *tredje huvudavdelning* behandlas de särskilda handlingar, upplagsbevis och upplagspantbevis, som kan utfärdas av sådana upplagshus som avses i lagen. Avdelningen innehåller bestämmelser om handlingarnas innehåll och inbördes sammanhang samt om deras särskilda rättsverkningar. Den är uppdelad på två underavdelningar, av vilka den ena (20–30 §§) innehåller allmänna bestämmelser medan den andra (31–39 §§) upptar särskilda bestämmelser om pantsättning.

Enligt 20 § är upplagshållaren när han har mottagit vara för uppläggning skyldig att på uppläggarens begäran och enligt dennes val utfärda antingen enbart upplagsbevis eller upplagsbevis med upplagspantbevis. Lagen har sålunda upptagit det s. k. dubbelbevissystemet. Detta syftar till att upplagda varor skall kunna pantsättas med anlitande av upplagspantbeviset utan att man därmed går miste om möjligheten att även efter pantsättningen på ett enkelt sätt överlåta varorna, vilket då sker med anlitande av upplagsbeviset.

Eftersom upplagsbevis och upplagspantbevis avsetts bli föremål för omsättning har de underkastats vissa formkrav. Bestämmelserna härom

återfinns i 21 § första stycket. Utöver det obligatoriska innehållet skall enligt 21 § andra stycket, om det fordras, även vissa andra uppgifter tas in i bevisen. Upplagshållaren kan enligt 21 § tredje stycket göra förbehåll beträffande riktigheten av uppgift som lämnas av uppläggaren och som upplagshållaren skäligen inte kan anses skyldig att kontrollera.

Upplagsbevis och upplagspantbevis kan enligt 22 § ställas till viss man, till viss man eller order eller till innehavaren. Även ett bevis som har ställts till viss man gäller dock som orderbevis, om inte utfärdaren genom att tillfoga en s. k. rektaklausul (orden "icke till order" e. d.) har gjort förbehåll mot överlåtelse. Reglerna innebär att upplagsbevis och upplagspantbevis i allmänhet är s. k. löpande papper men genom rektaklausul kan göras icke löpande.

I 23 § ges bestämmelser om vem som är behörig att göra gällande den rätt som för innehavaren grundas på upplagsbevis eller upplagspantbevis. Är beviset löpande räcker det härvidlag med s. k. formell legitimation. Behörig att göra gällande nämnda rätt är sålunda den som företer beviset och genom innehållet av dess text eller, vid orderbevis, genom en sammanhängande och till honom fortgående följd av överlåtelser framträder som rätt innehavare av beviset. Upplagshållaren behöver alltså inte undersöka den materiella giltigheten av innehavarens åtkomst av beviset i vidare mån än som kan följa av allmänna regler om löpande skuldebrev. Icke löpande upplagsbevis och upplagspantbevis följer däremot de legitimationsregler som gäller för icke löpande skuldebrev.

Av 29 § framgår att upplagsbeviset är ett s. k. presentationspapper. Innehavare av upplagsbevis är inte berättigad att få ut varan utan att upplagsbeviset med påtecknat kvitto återlämnas till upplagshållaren. Om upplagsbevis eller upplagspantbevis har pantsatts gäller i detta hänseende vissa särskilda regler i 38 och 39 §§. Å andra sidan har upplagshållaren inte heller rätt att lämna ut de upplagda varorna till någon annan än innehavare av upplagsbeviset, i vart fall inte om detta är löpande. Detta innebär att åtminstone det löpande upplagsbeviset har s. k. värdepapperskaraktär. Huruvida detsamma gäller det icke löpande upplagsbeviset torde däremot vara osäkert.

Vad angår innehållet i de rättigheter som tillkommer innehavare av upplagsbevis och upplagspantbevis är naturligtvis viktigast rätten att få ut eller som panthavare få förfoga över den upplagda varan. Härutöver framgår av 28 § att innehavaren av sådant bevis inträder i uppläggarens befogenheter enligt 10 § att företa besiktning, provtagning m. m. av varan. Vidare skall vissa meddelanden enligt lagen lämnas även till innehavaren av upplagsbevis eller upplagspantbevis.

I 25 § föreskrivs bl. a. att "upplagsbevis och upplagspantbevis bestämma rättsförhållandet mellan upplagshållaren och innehavaren av sådant bevis". Såvitt gäller löpande bevis klagörs härmed principen, att den rätt som tillkommer innehavaren av beviset är oberoende av det avtal om uppläggning

som ligger bakom bevisets utfärdande. Upplagshållaren kan sålunda enligt huvudregeln inte mot bevisinnehavarens anspråk framställa andra invändningar om exempelvis varans kvantitet eller kvalitet än sådana som kan grundas på själva beviset eller på upplagshållarens förhållande till innehavaren av detta (t. ex. om denne också är upplägaren). Det löpande beviset är alltså vad man brukar kalla en negotiabel handling. Huvudregeln i 25 § kompletteras av bestämmelser i samma paragraf samt i 26 och 27 §§.

Vad nu sagts om bevisinnehavarens i förhållande till uppläggningsavtalet självständiga rätt gäller i allmänhet inte beträffande icke löpande bevis. Innehavare av sådant bevis kan inte mot upplagshållaren göra gällande bättre rätt än vad bevisets förste innehavare hade.

De redovisade reglerna har givetvis varit avsedda att underlätta omsättningen av främst löpande upplagsbevis och upplagspantbevis. Deras karaktär av omsättningspapper framträder också när det gäller deras sakrättsliga verkningar. I detta hänseende gäller följande.

Löpande upplagsbevis och upplagspantbevis är enligt 24 § föremål för s. k. kvalificerat extinktivt godtrosvärv. Den som har fått sådant bevis i sin besittning genom ett förvärv som ger honom själv formell legitimation enligt reglerna i 23 § är sålunda inte skyldig att lämna ut beviset till den som har förlorat det i annat fall än då det kan visas att han vid sitt förvärv inte var i god tro. Som framgår av vad tidigare har anförts innebär detta att den godtroende förvärvaren även förvärvar rätten till den upplagda varan, och detta anses gälla även om denna inte tillhörde upplägaren. Vid dubbelöverlåtelse av bevis gäller på motsvarande sätt att den av förvärvarna som i god tro har fått beviset i sin besittning har företräde. Förvärvare av upplagsbevis erhåller skydd mot överlåtarens borgenärer i och med att han kommer i besittning av upplagsbeviset. Det krävs alltså inte något meddelande om överlåtelsen (denuntiation) till upplagshållaren.

30 § innehåller bestämmelser om s. k. stoppningsrätt och liknande befogenheter för säljaren av upplagd vara.

Som tidigare har nämnts gäller speciella regler (31–39 §§) beträffande pantsättning av upplagda varor.

Panträtt i upplagd vara stiftas enligt 31 § genom överlämnande av upplagspantbevis eller, om upplagsbevis har utfärdats utan upplagspantbevis, genom överlämnande av upplagsbeviset. Pantförskrivningen måste ha formen av en överlåtelse (indossament) av beviset som pant för fordran. I båda fallen gäller därutöver enligt 32 § resp. 39 § att överlåtelsen måste tecknas på beviset, innehålla uppgift om fordringens storlek och vara undertecknad av pantsättaren. Om pantsättningen sker genom överlåtelse av upplagspantbevis tillkommer som ytterligare förutsättningar för pantsättningens giltighet att den antecknas även på upplagsbeviset och att upplagshållaren förser upplagspantbeviset med intyg om denna anteckning. Dessa regler syftar givetvis till att skydda tredje man, dvs. den som efter pantsättningen förvärvar upplagsbeviset.

I 33–39 §§ finns vissa ytterligare bestämmelser om pantsättning. Bl. a. regleras här den rätt som tillkommer innehavare av upplagsbevis att få förfoganderätt över pantsatta varor genom att betala fordran för vilken upplagspantbevis har pantsatts. Vidare regleras den rätt som tillkommer innehavare av pantförskrivet upplagsbevis eller upplagspantbevis att få varan såld på exekutiv auktion samt hans rätt till betalning ur köpeskillingen. Härvidlag gäller att bevisinnehavaren i princip har samma rätt till betalning som den som innehar lös pant.

Den *fjärde huvudavdelningen* i lagen om upplagshus och upplagsbevis (40–42 §§) innehåller bestämmelser rörande bl. a. tillsynen över upplagshus som drivs med regeringens tillstånd. Tillsynen utövas av kommerskollegium, som årligen beträffande varje upplagshus skall föranstalta om granskning av dess ekonomiska ställning och skötseln av rörelsen. Granskningen utövas genom två granskningsmän. Regeringen kan meddela närmare föreskrifter om tillsynen samt under vissa förutsättningar förklara tillstånd för upplagshusrörelse förverkat. Slutligen finns i denna avdelning vissa särskilda föreskrifter om upplagshusrörelse som drivs av staten.

3 Kommerskollegiets framställning m. m.

I den promemoria som är fogad till kommerskollegiets skrivelse till regeringen redovisas en av kollegiet verkställd utredning om tillämpningen av lagen om upplagshus och upplagsbevis. Av promemorian framgår i huvudsak följande.

Sedan lagen trädde i kraft den 1 januari 1932 har fyra företag erhållit tillstånd att inrätta upplagshus med rätt att utfärda upplagsbevis nämligen

Göteborgs Frihamn AB	(Kungl. Maj:ts resolution den 26 februari 1932)
Stockholms Frihamn AB	(Kungl. Maj:ts resolution den 26 februari 1932)
AB Nyman & Schultz	(Kungl. Maj:ts resolution den 29 januari 1939)
Svenska Lastbil AB (Svelast) för rörelse i Stockholm, Göteborg och Helsingborg	(Kungl. Maj:ts resolutioner den 3 april 1959).

Göteborgs Frihamn AB utfärdade under åren 1944–1948 sammanlagt 11 upplagsbevis. Sedan år 1949 har bolaget inte utfärdat något sådant bevis.

Stockholms Frihamn AB, som under åren 1945–1952 utfärdade sammanlagt 14 upplagsbevis, har sedan år 1953 inte utfärdat något sådant bevis.

AB Nyman & Schultz utfärdade under åren 1944–1967 ett inte obetydligt antal upplagsbevis. Rörelsen synes ha haft sin största omfattning kring mitten av 1950-talet men visade därefter en stadigt nedåtgående tendens. Fr. o. m. 1962 utfärdade bolaget aldrig mer än 10 upplagsbevis per år och

fr. o. m. 1967 inte något bevis. Fr. o. m. år 1968 fanns det inte något utelöpande bevis. År 1972 återkallades bolagets tillstånd för upplagshusrörelse på bolagets egen begäran (Kungl. Maj:ts beslut den 29 september 1972).

Svenska Lastbil AB (Svelast) har aldrig utnyttjat de för bolaget meddelade tillstånden.

Kommerskollegium beslöt den 22 november 1961 att inte vidare utse granskningsmän för de båda frihamnsbolagen, eftersom de då för länge sedan hade upphört att driva upplagshusrörelse. Bolagen ålades samtidigt att omedelbart underrätta kollegiet, om de åter tog upp denna rörelsegren.

Som tidigare nämnts har kommerskollegium till sin skrivelse fogat yttranden från de tre nuvarande innehavarna av tillstånd för upplagshusrörelse. Av deras yttranden framgår att de inte längre anser sig ha behov av tillstånden. De har vidare givit uttryck för uppfattningen att lagen om upplagshus och upplagsbevis numera saknar betydelse.

Kommerskollegium har vidare givit in och i sin promemoria redovisat yttranden som kollegiet har inhämtat från Sveriges speditörförbund, Svenska bankföreningen, Sveriges exportråd, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Svenska kvarnföreningen, Lantbrukarnas riksförbund, Skånes speditörförening och rikets handelskamrar. Handelskamrarnas yttrande har lämnats genom Svenska handelskammarförbundet, varjämte särskilda yttranden har avgivits av vissa handelskamrar. Samtliga yttranden går ut på att lagen om upplagshus och upplagsbevis inte fyller något behov.

Enligt vad speditörförbundet har anfört i sitt yttrande torde den främsta anledningen till att upplagshusverksamhet inte förekommer vara att det inte föreligger något egentligt behov av upplagsbevis. Förbundet har givit ut två formulär som används vid inlagring av gods, nämligen dels formulär till lagerbevis, dels formulär till mottagningsbevis vid lagring av gods. Lagerbeviset används enligt förbundet i de relativt sällan förekommande fall då uppdragsgivaren önskar överlåta eller pantsätta det inlagrade godset genom att överlämna dokument till förvärvare resp. panthavare. Mottagningsbeviset är däremot endast ett kvitto på det gods som har intagits i lagret. Det utgör alltså inte bevis om vilken kvantitet som vid varje tillfälle finns i lagret och kan därför enligt förbundet inte användas på samma sätt som ett lagerbevis. Beträffande lagerbeviset har förbundet vidare framhållit att det visserligen är omstritt om man utan lagstiftning kan tillskapa en handling som möjliggör överlåtelse av egendom, som anges i handlingen, genom att själva handlingen överlämnas. Enligt förbundet får det emellertid anses att lagerbeviset numera har förvärvat sådan karaktär. I vart fall har bruket av lagerbevis inte medfört några olägenheter i praktiken. Enligt förbundet bör det emellertid nämnas att speditören enligt gällande avtalsvillkor kan göra gällande panträtt i det inlagrade godset inte bara för sådana kostnader som vilar "på sändningen" utan också för äldre fordringar som härrör från tidigare uppdrag,

s. k. kopplad panträtt. Detta innebär, har förbundet påpekat, att överlåtelse och pantsättning inte bör ske utan att den tilltänkte förvärvaren eller panthavaren tar kontakt med speditören för att få veta i vilken omfattning godset är belastat av speditörpanträtt. Med hänsyn härtill kan enligt förbundet överlåtelse och pantsättning i själva verket lika gärna åstadkommas genom sådan underrättelse som avses i lagen (1936:88) om pantsättning av lös egendom som innehaves av tredje man.

Kommerskollegium har i sin promemoria redovisat vissa synpunkter i fråga om orsakerna till att lagen om upplagshus och upplagsbevis har kommit att utnyttjas i så liten omfattning. Kollegiet har härvid anfört att omständliga stadganden rörande reglementen och tillsyn torde ha föranlett speditörer och upplagshållare att utfärda andra former av lagerbevis och mottagningsbevis som fyller samma funktioner som upplagsbevisen. Vidare har kollegiet framhållit att ändringar i banklagstiftningen efter lagens tillkomst har medfört ökade möjligheter till rörelsekrediter, att källor och former för finansiering har ökat i antal samt att marknadsföring och distribution radikalt har förändrats.

I sin skrivelse till regeringen har kommerskollegium med hänvisning till den verkställda utredningen anfört att lagen om upplagshus och upplagsbevis enligt kollegiets mening f. n. saknar och förmodligen inom överskådlig framtid kommer att sakna praktisk betydelse. Kollegiet har därför föreslagit att gällande tillstånd att inrätta upplagshus återkallas och att lagen upphävs.

4 Remissyttrandena

De remissinstanser som har yttrat sig över kommerskollegiets framställning instämmer i kollegiets förslag om upphävande av lagen om upplagshus och upplagsbevis eller lämnar förslaget utan erinran. Enligt vad *Svenska företagares riksförbund* uttalar i sitt remissyttrande fyller lagen inte längre någon uppgift för en fungerande handel. *Sveriges redareförening* framhåller att upplagsverksamhet enligt lagen helt saknar betydelse på grund av den genomgripande förändring som landets transportstruktur har undergått, framför allt under det senaste årtiondet.

5 Föredraganden

Enligt lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis (ändrad 1973:229) kan staten och med regeringens tillstånd även bolag och vissa andra rättssubjekt inrätta och driva upplagshus med rätt att utfärda upplagsbevis beträffande upplagda varor. Upplagshus som drivs av annan än staten har ett av regeringen fastställt reglemente och står under tillsyn av kommerskollegium.

När lagen kom till väntades den bli av stor betydelse för handel, industri

och jordbruk. Redan själva upplagshusverksamheten beräknades medföra väsentliga ekonomiska fördelar som en rationell form för lagring av varor. Som än viktigare betraktades emellertid den med upplagshusverksamheten förenade möjligheten att utfärda upplagsbevis med eller utan upplagspantbevis. Med anlitande av dessa handlingar skulle upplagda varor på ett smidigt och betryggande sätt kunna överlåtas och utnyttjas som säkerhet för kredit. Innehavet av upplagsbevis resp. upplagspantbevis, som är formbundna handlingar, har nämligen genom lagen i huvudsak likställts med besittning av de varor som anges i bevisen. Innehavet av bevisen har sålunda även sakrättsliga verkningar. Den som förvärvar upplagsbevis eller upplagspantbevis erhåller redan genom att han kommer i besittning av beviset ett omfattande skydd mot överlåtarens borgenärer och andra tredje män som kan ha anspråk på de upplagda varorna.

Kommerskollegium, som enligt vad som nyss nämnades är tillsynsmyndighet enligt lagen, har i skrivelse till regeringen den 25 april 1977 föreslagit att lagen om upplagshus och upplagsbevis skall upphävas. Till stöd härför har åberopats en av kollegiet verkställd utredning rörande upplagshusverksamheten. Av denna utredning framgår att lagen aldrig har fått den betydelse för näringslivet som förutspåddes vid lagens tillkomst. Under årens lopp har endast fyra företag meddelats tillstånd för upplagshusrörelse. Ett av företagen har aldrig utnyttjat sitt tillstånd. Den upplagshusverksamhet som har bedrivits av de tre andra har varit av blygsam omfattning. Fr. o. m. år 1967 har något upplagsbevis inte utfärdats. Ett av tillstånden har återkallats på berörda företags egen begäran. Staten bedriver inte någon upplagshusverksamhet.

Yttranden som kommerskollegium i samband med sin utredning har inhämtat från bl. a. de tre nuvarande tillståndsinnehavarna, ett antal berörda intresseorganisationer och rikets handelskamrar ger samstämmigt uttryck för uppfattningen att lagen om upplagshus och upplagsbevis numera inte fyller något behov. Samma uppfattning redovisas av de remissinstanser som har yttrat sig över kollegiets framställning.

Kommerskollegiets utredning och de olika yttrandena ger inte några säkra hållpunkter för att bedöma orsakerna till att lagstiftningen om upplagshus aldrig har fått någon egentlig praktisk betydelse. Kollegiet har i sin utredning pekat på att lagens reglering av själva upplagshusverksamheten är osmidig. Kollegiet har också hänvisat till de efter hand ökade möjligheterna till rörelsefinansiering i andra former än genom varubelåning i den ordning som lagen medger samt till ändringar i marknadsförings- och distributionssystem. Även i ett remissyttrande har som orsak utpekats de genomgripande ändringarna i landets transportstruktur. Sveriges speditörförbund har i yttrande till kommerskollegium framhållit att det i praktiken inte föreligger något behov av sådana upplagsbevis som regleras i lagen. Förbundet har i samband härmed berört de utan särskild lagstiftning tillkomna s. k. lagerbevis som i viss utsträckning kommer till användning vid omsättning av inlagrat gods.

I detta sammanhang finns anledning att kort beröra andra möjligheter för den som har lämnat lös egendom i tredje mans besittning att med verkan i olika hänseenden överlåta och pantsätta egendomen till annan.

Till en början kan då nämnas de frakträttsliga dokumenten konossement, järnvägsfraktsedel och flygfraktsedel. Konossementet representerar sjötransporterat gods på väsentligen samma sätt som upplagsbeviset representerar upplagt gods. Godset kan alltså med verkan såväl mellan parterna som mot tredje man överlåtas och pantsättas genom överlåtelse resp. pantsättning av konossementet. Vissa möjligheter i dessa hänseenden ger också järnvägsfraktsedeln (fraktsedelsdubblotten) och flygfraktsedeln. Egenskapen att representera godset är dock svagare utbildad hos dessa handlingar än hos konossement och upplagsbevis.

Vid sidan härav gäller som allmän regel att överlåtelse av lös egendom som befinner sig i tredje mans besittning kan ges verkan mot överlåtarens borgenärer genom meddelande till egendomens innehavare om överlåtelsen (s. k. denuntiation). Enligt lagen (1936:88) om pantsättning av lös egendom som innehaves av tredje man kan sådan egendom pantsättas antingen genom att pantsättaren ger innehavaren meddelande om pantsättningsutgåendet eller genom att innehavaren för innehavaren företer en skriftlig handling som visar att pantsättningen har utfästs.

När det gäller de s. k. lagerbevisen är det tänkbart att de på grund av sedvana skulle kunna anses på sådant sätt representera det gods för vilket de utfärdas att en verksam överlåtelse eller pantsättning av godset kan åstadkommas enbart genom överlämnande av lagerbevis. Bedömningen härav kan vara beroende av lagerbevisets särskilda typ och innehåll. Det har sålunda uttalats att det kan vara av betydelse om lagerbevis av utfärdaren har försetts med en uttrycklig värdepappersklausul, dvs. en klausul enligt vilken utfärdaren är förhindrad att utlämna det inlagrade godset till annan än den som innehar beviset (Hult, Lärobok i värdepappersrätt, 6 uppl. 1969 s. 164).

Enligt min mening har det blivit övertygande visat att lagen om upplagshus och upplagsbevis har upphört att fylla något praktiskt behov. Affärs- och näringsliv har uppenbarligen aldrig betraktat lagen som särskilt ändamålsenlig.

Med hänvisning till vad jag har anfört nu föreslår jag att lagen om upplagshus och upplagsbevis upphävs. Detta föranleder en följdändring i 17 § lagen (1934:437) för Sveriges riksbank (lagen ändrad senast 1977:686).

Det torde f. n. inte finnas något upplagsbevis utelöpande. Vidare saknas anledning anta att något sådant bevis kommer att utfärdas under tiden intill dess lagen om upplagshus och upplagsbevis har blivit upphävd. Övergångsbestämmelser bör alltså kunna undvaras.

Jag vill slutligen anmäla att det enligt min mening inte är erforderligt att regeringen, såsom kommerskollegium har föreslagit, genom särskilt beslut återkallar de nu gällande tillstånden för upplagshusrörelse. Tillstånden är

grundade på lagen och torde därmed upphöra att gälla samtidigt med denna.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis,
2. lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank.

Förslaget under 2. har upprättats i samråd med chefen för ekonomidepartementet.

7 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.